

דבר חודש בחודשו

מותורתו של הגאון הגדול רבי יואל שוורץ שליט"א
רו"נ ישיבת דבר ירושלים ומרבני שכונת מעלות דפנה

גליון 16
מר חשוון תשע"ט

דבר המערכת

השבוע התחלנו לקרוא בתורה מבראשית. כמדומה שהמידה הרעה הראשונה המוזכרת בתורה היא הקנאה. ומי שילמד את הפרשה עם רש"י, כפי שירא שמים צריך לעשות (עי' או"ח סי' רפ"ה), יראה את מידת הקנאה מוזכרת כמה וכמה פעמים. הדבר מלמדנו עד כמה יש להתרחק ממנה ולעשות כל טצדקי שלא לקנא. כמו כן יש לנו להצניע עצמנו שלא לגרום לאחרים לקנא בנו חלילה, ועיין בספרו של רבנו על מידת הקנאה שהאריך בענין. פוק חזי, לפני שברא הקב"ה את האדם, אשר נעשה בצלם אלוקים, נמלך כביכול במלאכים בכדי שלא יתקנאו בו. ואף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום לאפיקורסים לרדות, מכל מקום יש למנוע את הקנאה בכל מחיר! (עי' רש"י א, כו) ואולי יש לבאר חומרת הדבר, שזה מראה על מחסור אמונה וביטחון, כי מי שיודע שהוא מקבל בדיוק מה שמגיע לא ולא יחסר לו כמלוא הנימא - אין אצלו מקום לא לקנאה ולא לחמדה. גם בעמדות ומעמדות, בחברה ובקהילה, יש לו לאדם להכיר את מקומו שנקבע לו ע"י הבורא יתברך, ובעז"ה ינצל מכל השפעה רעה של המידה הרעה הזאת.

בברכה,
המערכת

של הקב"ה לדאוג לקיום העולם. הרי אם אכן כל הזמן נוסף מים מהחלל לכדור הארץ בכמויות הנזכרות, העולם כבר היה צריך להיות מוצף מים. ומכך שהעולם אינו מוצף מוכח, שכמות המים המתווספת מהמטאורים היא אותה כמות המים המשתחררת לחלל. וכן כתוב בזוהר (פינחס דף רמז): "אין טיפה יורדת מלמעלה שאין טיפיים עולים כנגדה מלמטה". וע"ז אנו אומרים בברכת יוצר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית".

ב. קנאת הלבנה בשמש. בתורה כתוב בתחילה שנבראו שני מאורות הגדולים ולאחר מכן יש פירוט; המאור הגדול לממשלת היום, ומאור הקטן לממשלת הלילה? כתב רש"י: "שווים נבראו ונתמעטה הלבנה על

מאורעות התקופה בראי התורה

דבר מורנו הרב שליט"א

נושא בפרשה: מידת קנאה.

תגלית בענין מחלוקת אמרואים מהיכן באים מי הגשם. מדוע התלוננה הלבנה ולא החמה. מעשה מופלא שראה רבנו לפני חמשים שנה. "וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו - גם זה הבל ורעות רוח" (קהלת ד' ד').

בפרשת בראשית אנו רואים כמה וכמה פעמים את הקנאה והתחרות המצויה בכל!

א. כאשר חילק הקב"ה בין המים העליונים והתחתונים. המים התחתונים בכו על כך ורצו גם הם לעלות למעלה גם הם עד שגער בהם הקב"ה. ופייס אותם שבכל קרבן ישימו מלח שהוא בא מהמים שבים. לימוד חשוב למדנו, מי שמקבל על עצמו להיות קטן יותר כמו שהמים התחתונים שכביכול הפסידו, בסוף הם הרוויחו, שהמלח קבוע בכל עת במקדש והמים העליונים מגיעים רק בסוכות במצוות ניסוך המים.

ביאור העניין של המים העליונים שמגיעים למזבח הוא כך: בגמרא תענית נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע מניין מגיעים מי הגשם; רבי אליעזר סבר שמהאוקיאנוס הם באים. ורבי יהושע סבר שמהמים העליונים הם באים. והנה החוקר בשרות המטרואולוגי ר' פנחס אלפרט התפעל מהתגלית שהתגלתה על ידי מחקר האטומים של מי הגשם. הוכח מהמחקר, שהגשם חציו ממי האוקיאנוס וחציו מהמים העליונים - היינו כוכבי השביט שבחלל הם גוש אדיר ביותר של מים קפואים וכל הזמן נשברים מהם חלקים החודרים לכדור הארץ כמטאורים ונמסים באטמוספירה. ואם כן שני האמוראים כיוונו לאמת הנמצאת במציאות, והרי לנו דוגמא נוספת ל"אלו ואלו דברי אלוקים חיים".

אולם יש להוסיף על התגלית המרעישה שהוזכרה דבר יותר מדהים, והוא שעון העצר (סטופר בלע"ז)

שאל רב נחמן: בכל זאת כתוב (בראשית ג) "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"? ענה לו: זה יהיה סמוך לתחיית המתים.

מעשה שהיה באחד מקרובי משפחתו של רבנו, בעל עסק בירושלים ירא שמים שקבע עיתים לתורה והקים שיעורי תורה לבעלי מלאכה כמוהו. הוא נפטר בב' חשוון תשכ"ח, כאשר עדיין לא הייתה החלטת ממשלה לחזור ולהתיר לקבור בהר הזיתים, ולכן הוא נקבר בהר המנוחות, אולם היות והורי המת היו קבורים בהר הזיתים והוא עצמו רכש חלקת קבר עוד לפני הקמת המדינה לידם, הוחלט לקבור אותו על תנאי.

בינתיים הוחלט בממשלה לחזור ולהרשות קבורה בהר הזיתים. בהוראת הגרש"ז אויערבך זצ"ל הוחלט להעבירו למקום שרצה להיקבר שם. כמו כן הוחלט לעשות זאת ביום הפטירה, כי ביום זה בין כך יש דין לנפטרים. בב' חשוון תשכ"ט, המשפחה הוציאה אוטובוס בקרובים וידידי הנפטר, ובתוכם רבנו, שהמתינו בהר הזיתים לקבורה הסופית. והנה מגיע רכב החברה קדישא ויורדים ממנו הקוברים ונושאים אלונקה שבה מובילים מתים ובה שוכבת גווייה ומתקרבים לקבר, אנשים לא הבינו את הקורה לא ארון שבו עצמות אלא אלונקה של מת טרי. הראשון שתפס את העניין היה חברו של הנפטר הרב ישעיה שיינברגר שהיה אחד ממגידי השיעור בחברה של הנפטר. והוא יצא מכליו, והחל לזעוק באידיש: הוא שלם, הוא שלם! ואכן הורד לקבר כאשר מחזיקים בו בראשו וברגליו כאילו זה עתה הוא נפטר. הקוברים סיפרו, כי כאשר מעבירים מת מקבר לקבר שופכים עליו ליזול [חומר כימי שממית חיידקים] כדי לנטרל שאריות של ריקבון. הם הביאו עמם את פח הליזול והוא נשאר כמות שהיה ללא שימוש, כי הנפטר היה שלם עם התכריכים ולא הדיף ריח רע, ומיששו את ציפורניו כי לא ראוי לפתוח את התכריכים ומצאו שגם הציפורניים שהם הראשונים לנשור מגוף המת היו במקומם.

הדבר עשה רושם ובאו לשאול לקרוביו, מה הם יודעים על הנפטר שבזכות זו הוא נשאר שלם ממש. אשת המת שנשאלה לא פירטה סיבה למציאות המפתיעה רק אמרה: ידעתי שהיה צדיק. גם רבנו שהכיר את הנפטר שהיה בן משפחתו נשאל על כך וענה: הכרתי בו דבר זה, היה שמח בטובתם של אחרים ומתוך התנהגותו בחייו הפשוטים היה נראה כי שמח בחלקו. וזה מתאים למי שאינו מקנא בזולת, ורבנו היה מספר לשואלים את הסיפור המובא בגמרא הנזכרת. והוסיף את הכתוב: הן צדיק בארץ ישולם! יש והצדיק משולם רק בהגיעו כבר לקבורה בארץ.

שקטרגה ואמרה אי אפשי לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. ואת הכוכבים, על ידי שמיעט את הלבנה הרבה צבאיה להפיס דעתה".

ושתי שאלות בעניין: א. למה הלבנה ולא השמש בא בטענה זו? התשובה היא הלבנה היא באמת הייתה קטנה יותר ורק מפני קרבתה לכדור הארץ היא האירה כמו השמש. ולכן דווקא הלבנה התלוננה, כי כך היא המציאות שה'קטן' רגיש יותר מהגדול, ואילו הגדול האמיתי הוא יותר רחב לב ומוכן להתחלק עם זולתו!

הדבר הנוסף שיש לשאול: למה לא הסכימה הלבנה לפיוס של הכוכבים כאמור בגמרא (חולין ס). שלא התפייסה.

ויש לבאר ע"פ החת"ם סופר, אשר הקשה מדוע אברהם אבינו לא הפך למלאך כמו חנוך שמרוב צדקתו היה למלאך חשוב ביותר? ותירץ, שוודאי יכול היה אברהם להרבות צדקות כמו חנוך, אך הוא רצה להישאר כאן ולא להיות מלאך בשמים כדי לגדל את האחרים. וזו היתה גדלותו, שהיה מוכן להישאר כביכול קטן - למען האחרים.

כך על ידי שהלבנה נתמעט אורה רואים את הכוכבים מה שאי אפשר כאשר השמש מאירה, לכן הלבנה לא התפייסה. וגם כאן רואים שרק הגדול באמת מוכן להקטין עצמו כדי שאחרים יגדלו.

ג. בפרשה קנאת הנחש באדם שהביאו להחטיאו ולבסוף נענש והפטיד הרבה ממה שהיה לו קודם.

ד. פרשת קין והבל גם היא אירעה בגלל קנאתו של קין בהבל, והביאה לרצח הראשון בהיסטוריה.

כל אלה מלמדים על שכיחות הקנאה ונזקיה וכמו שנאמר (אבות ד' כ"א): "הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם".

והנה בגמרא (שבת קנ"ב) מובאת עובדה מופלאה זו: חופרים שחפרו בשדה של רב נחמן מצאו בתוך החפי האדם שוכב שסימן להם שלא יפגעו בו, באו וסיפרו לרב נחמן שאדם באדמה סימן להם, בא רב נימן ושאל ותו מי אתה, ענה לו: אני אחאי בן יאשיה, שאל רב נחמן: הרי אמר רב מרי שגם הצדיקים הופכים לעפר? ענה לו המת: איני מכיר אותו [רש"י: איני חש לדבריו] חזר רב נחמן ושאל: אבל הרי כתוב (קהלת י"ב) וישוב העפר על הארץ כשהיה? ענה המת: מי שלימד אותך קהלת לא לימד אותך משלי שם כתוב (פרק י"ד): "ורקב עצמות קנאה", כל מי שיש בלבו קנאה בלבו - עצמותיו מרקיבים, כל שאין בלבו קנאה אין עצמותיו מרקיבים!

● פינת ההלכה

הפעם הפינה הזו עוסקת בדבר שלכאורה נוטים לחשוב שהוא רק עניין מוסרי ולא הלכתי, ובאמת הוא עניין הלכתי מובהק כפי שיתברר.

במסכת ב"ב (כ"ב): נאמר: "קנאת סופרים תרבה חכמה", ונראה שהדבר רצוי בכל אופן. ולא כך, כבר רבנו יונה בפירושו לאבות צמצם את חשיבות הדבר, כדי להבין עד כמה נושא הקנאה הוא עניין הלכתי מובהק, יש לדעת שלא רק שהוא עלול להביא לחטאים כמו שקרה לשאול שמתוך קנאה בדוד רדף אחריו להורגו. אלא הקנאה עצמה יתכן בה חטאים חמורים ביותר עד כדי כך שרבנו יונה מבאר שהוא עלול להיות בכלל שונאי ה'. למשל, כאשר מתוך קנאה בחברו שמצליח בלימודו או בעבודת ה' יותר ממנו, היה רוצה שהוא יירד ממדרגתו הרי הוא נקרא שונאי ה'. כי הרי ההצלחה של הזולת במקרה זה הוא כבוד שמים.

דברים אלו מוכיחים יותר מכל עד כמה גדולה החובה ללמוד ספרי יראים ומוסר, שהמשנה ברורה סימן א' כתב שחייבים לעסוק בהם בכל יום. כי הנה הקנאה הטבעית עלולה לגרום לאדם בקלות רבה להגיע למה שמכונה שונאי ה'!

גם צריך לבאר את הדיברה לא תחמוד מתי זה אסור שהרי המקנא חומד את שיש לזולת! ובאמת כל האנושות נבנית על ידי קנאה הילד מקנא במבוגרים וזה מדרבן אותו. הרבה פעמים אנו רואים מוצר חדש בידי הזולת ואנו מקנאים בו וקונים כדוגמתו וכך החברה מתפתחת. לכן חשוב להגדיר הלכתית את העניין.

איסור לא תחמוד אינו כולל שאם ראיתי אצל הזולת דבר ואני חומד שיהיה לי כמותו. האיסור הוא שאני חומד את הדבר שאצל הזולת ורוצה אותו לעצמי, גם כשאין הדבר ניתן מרצון. לכן מי שמפציר בחבירו שיתן לו דבר או ימכור, (ואפילו מההורים), ומפעיל לחץ כל שהוא שיינתן לו נגד רצונם עבר בלא תחמוד. אבל מי שחומד דבר שיש בידי הזולת ורוכש בגלל זה דבר הדומה לו אינו שייך אלא לנושא הקנאה.

הקנאה היא נחלקת לכמה סוגים: **א.** הקנאה שעליה נאמר (פרקי אבות) כי היא מוציאה את האדם מהעולם. והיינו העולם הגשמי והרוחני!

שהוא רואה דבר שיש לשני ולו אין, ולכן רוצה שגם לשני לא יהיה. הרי הוא פוגע בבריאות עצמו, ולעיתים אף מזיק לשני בגלל העין הרע שנותן בשני, ועובר באיסור מזיק, ויש בזה משום חטא נורא אם זה במישור

הרוחני שמקנא במי שבעל מעלה רוחנית יותר ממנו. שנקרא דשונאי ה' מחמת שרוצה שימעתו עובדי ה'. וקנאה בדבר ארצי גם בה יש חטא, שאינו מסכים עם ההשגחה האלוקית שהעניקה את הדבר שמקנא בו לחברו ולא לו.

ב. קנאת סופרים המותרת: מי רואה דבר ארצי שיש לזולת ומקנא בו ומשתדל שיהיה גם לו את אותו דבר מחמת שהדבר נחוץ לו ולא בגלל שזולתו גם יש אותו דבר ואינו מצטער שלזולתו יש ולו אין, דבר זה הוא יכול להיות מעלה כי זה מדרבן את האדם להתאמץ, ובתורה זו מעלה בתנאי זה לא נובע מתחושת גאווה שאני פחות מזולתי.

ג. הקנאה הנחוצה: כאשר יש לאדם מעלה מיוחדת בתורה ובעבודת ה', ויש המקנאים בו **ושמחים בו**, והקנאה שלהם מחייבת אותם גם כן להגיע למדרגות הזולת לא מפני גאווה אלא מתוך הבנה של אחריות כלפי עצמם שאם השני השיג מעלה זו ואני גם יכול להשיגה ולא השגתי אותה, מעתה עלי להשיג גם אני זו מידה נחוצה. ומסתבר שלכך נוצרה מידת הקנאה בכלל. והיא אף יכולה להביא לרצון אמתי לקידום הזולת כדי שזה יחייב גם אותו להתעלות כמו שהתעלה הזולת.

לסיכום: הקנאה הראשונה ההרסנית נובעת מגאווה ורצון להיות יותר מאחרים. השנייה מהרגשת הכבוד להיות כמו כולם לא פחות מהם. השלישית היא נובעת מהרגשת האחריות כלפי עצמו.

הזכרת הגשם ושאילת הגשם בתפילה.

בשמחת תורה החלו בכל העולם גם במקומות שהקיץ מתחיל [מלבד מקומות שהגשם מזיק שיש סוברים שבמקום גשם יזכירו רק טל שבמקרה כזה יצא בדיעבד] וסיבת הדבר שמזכירין לפי ארץ ישראל כי הגשם שמוריד הקב"ה לעולם באיזה זמן שהוא בא מכח זכות ירידת הגשם בארץ ישראל. כי מקום המקדש שהוא שער השמים יורד משם כל השפע לעולם. ואולי רמז לדבר שבימינו חלק מרכזי ביותר בענייני ההשקאה בעולם בא מהמצאות שהומצאו בארץ כמו טפטפות מחזור מים וכדומה.

הזכרה זו כנראה גם נועדה להזכיר ליהודי התפוצות, את החשיבות של הארץ, והיא מצטרפת לשורה ארוכה של מצוות המזכירות ליהודי התפוצות שעיקר קיום המצוות הוא בארץ כדברי הרמב"ן, והגשם הוא חשוב כמו מתן תורה משום הכתוב (פרשת האזינו): "יערוף כמטר לקחי תיזל כטל אמרתי" וביום שמתחלים להזכיר הגשם הוא יום שמחת התורה. וכבר הוזכר

באופן זה: תמיהה דומה יש לתמוה על אמירת יקום פורקן בכל שבת בשחרית בה אנו מתפללים על ראש הגולה בבבל על ראשי הישיבות ותלמידי החכמים שם בשעה שאין יותר יהודים שם. לכן נראה שכיוון שעם ישראל חי על פי התלמוד בבלי אולי לכן טובבה ההשגחה שכך ינהגו כדי שנקשר את יהדותנו לגשם כמו שמשה רבינו דימה את התורה לגשם.

כבר עמדנו על עובדה מעניינת שכנראה קשורה לענייננו. בארץ כאשר עם ישראל גלה ממנה הפכה לשממה ולא נשאר אפילו עץ דקל אחד, והיה צורך להביא מבחוץ והללו הוברחו מעירק שהיא בבל. התמר מסמל את לומד התורה כמבואר במדרש בנושא ד' המינים שבלולב. והנה ניסו לגדל מגרעיני התמר שנמצאו בחפירות במקומות המסתור של חיילי בר כוכבא, והנה המאמצים העלו פרי וגדל תמר אבל רק מין זכר והפירות גדלים רק על נקבה כאילו הדבר מרמז שעדיין חיינו על פי הבבלי ולא הגיע הזמן לחידוש ההלכה על פי הירושלמי. או כמו שאריז"ל אמר שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי שהיו אנשי ארץ ישראל ולא כהלל הבבלי שמכונה בשם זה בגמרא (סוכה כ' א') בגלל שעלה לארץ מבבל.

עוד דבר הראוי לתשומת לב שהפעם היחידה שעם ישראל משתמש בתאריך לועזי בהלכה הוא תאריך שאילת גשם בחוץ לארץ (5 לדצמבר). אולי לרמז לבני חוץ לארץ את השפעת טומאת ארץ העמים על הגרים שם.

למעלה כי על ידי הגשם אנו רואים את ההשגחה התמידית של הבורא שיהיו מים בכדור הארץ ולכן נכנסים מים מהחלל באותה מידה שמים מכדור הארץ מתפזרים בחלל.

שאלת גשם

בארץ ישראל מתחילים לבקש בז' חשוון משום שאז היו מגיעים חזרה לביתם עולי הרגל שבאו מבבל. הדבר נמשך עד היום למרות שחרב הבית, טענו הפוסקים כי היו עולי רגל גם לאחר החורבן, טענה זו אינה מדויקת כי במציאות רוב השנים לא היו עולי רגל כי רוב השנים ירושלים לא הייתה מיושבת ביהודים במידה שאפשר היה לעלות לרגל! יותר נראה שהייתה זו תקנה כעין מה שתיקן רבן יוחנן בן זכאי בגלל מהרה יבנה המקדש. והנה בימינו שאין עוד יהודים בבבל, וגם הנסיעה משם אורכת מספר שעות בלבד צריך לדון מחדש להתחיל לבקש גשם מיד עם האזכרה.

והנה בחוץ לארץ הדבר עוד יותר תמוה שמבקשים גשם לפי מה שהיה בזמן חז"ל בבבל, שהרי בכל ארץ וארץ הצורך לגשם הוא שונה? ונראה לבאר את העניין

• על המדף

חייל בצבא ה'. סיפור חייו של יהודי שמקצועו היה סיידות ויחד עם זה העמיד תלמידים בישיבת דבר ירושלים והיה משמש את מרן הרב אלישיב שחיבבו בגלל צדקותו.

האיש שהפך למגדלור. לזכרו של הגאון הצדיק רבי יצחק זילבר זצ"ל שקירב רבים מעולי רוסיה לאבינו שבשמים. גם הוא התפרנס כמורה למתמטיקה ולימד תורה לרוסים רבים וקרבתם לאבינו שבשמים.

מטרת החיבורים האלו להראות עד כמה אין לדון אדם, כי הרבה פעמים אנשים שנראים כבני אדם רגילים אין העולם עומד על צדקותם! כמו שאמר המגיד למרן הבית יסף שחצי עולם עומד אביו שהיה כותב תפילין לשם שמים.

דבר דומה אירע באדם מיוחד שהיה בעל עסק (נפטר בסוף קיץ תשע"ח). הוא ראה בחורים ללא מסגרת והחל לקרב אותם וכאשר התרבו עזב עסקיו ופתח להם מסגרת. (אגב, בסוף ימיו הוא סבל קשות ותלה את מחלותיו בכך שהפועל ששכר קצץ מחצר הישיבה עץ פרי בשעה ששכן צעק לו אסור אסור והוא לא ציית לצווק והפועל מילא את שליחותו, פטירתו הייתה בפרשת שופטים בה כתובה המצווה לא לכרות עץ פרי. וזו הזדמנות לעורר על כך שיש להיזהר ביותר מקציצת עצי פרי, שיש בזה סכנה גדולה, ואין לקוצצם כלל ללא שאלת רב).

ניתן להשיג את ספרי רבינו

בחנות "יש כיסוי" (סריגת שוורץ)
מלכי ישראל 1 ירושלים

***

לדיווג הגון
אליהו בן חנה
חיים בן רבקה יעל

זכות התורה תעמוד להצלחת התורמים

***

לקבלת העלון באימייל ולתגובות:
אש"ל – איגוד שומעי לקחו של רבינו
eeguds@gmail.com

***

לתרומות והקדשות: 058-3258278